

**ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЗАСОБІВ КОМІЧНОГО
У ТЕКСТАХ «ФЕЙКОВИХ» НОВИН МАСМЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ:
ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Главацька Юлія Леонідівна

Херсонський державний університет, Україна

В умовах сучасного суспільства, де головною рушійною силою є інформація, ключовим видом дискурсу, що реалізує рух соціальної думки і формує концептуальну картину світу людини, є масмедійний дискурс, який ще називають медіадискурсом. Його визначають як “сукупність процесів і продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації у всьому їх різноманітті та складності їх взаємодії” [1, с. 21].

«Фейкові» новини постають новітньою медійною платформою комунікацій у сучасному медіапросторі – трьохшаровому конструкті, який складається із медійованого, медіатизованого та медійного вимірів. Медійований простір співвідноситься з контентом, медіатизований – із середовищем його розповсюдження та споживання, а медійний простір – це самі медіа та система їх взаємозв’язків [3].

Наразі усережжя активно висвітлює інциденти та сенсації, що створює сприятливий ґрунт для створення новинної платформи медіапростору. У медіапросторі «фейкова» новина «перекручує» дійсні події, речі, почуття й постає оманливою, брехливою, маскарадною тощо. Такому «перекрученню» властиве гумористичне або сатиричне забарвлення.

Людина постає «центральною актором» фейку, учасником вигаданого дискурсу. У мережі Інтернет можна потрапити на безліч сайтів, які презентують «неправдиву» інформацію з метою створення комічного ефекту.

«Фейк» демонструє навмисне перекручення інформації як засіб дискримінації певної людини або групи осіб; дезінформації читача; маніпуляції читачької аудиторії; залякування та переконання; інфотейнменту.

У контексті нашої роботи за результатами аналізу фактичного матеріалу ми зосередили нашу увагу на текстах «фейкових» новин, які представлені у вигляді тексту із фотозображенням, за тематикою відносяться до сфери політики, спорту та соціальних проблем, призначені як для молоді, так і для людей будь-якого віку та презентовані від першого джерела – тобто тих сайтів, які безпосередньо викладають такі новини у ЗМІ.

За метою створення відібрані нами для аналізу засобів вираження комічного тексти «фейкових» новин відносяться до розважальних. За критерієм подачі «неправдивого» контенту у фокусі нашого наукового пошуку – сатиричний контент «фейкових» новин.

Розпочнемо із аналізу засобів створення *гумору*. На відміну від інших форм репрезентації комічного (іронія, сатира, сарказм), гумор характеризується доброзичливим ставленням до життя та виявів його недосконалості; це сміх, який поєднується з симпатією до того, на кого чи на що він спрямований, тобто є психологічно позитивним явищем [4, с. 5]. Гумор може реалізовуватися на рівні слова, словосполучення, речення та фрагменту тексту [6, с. 3].

Г.Г. Почепцов вважає, що гумор також може бути: 1) лінгвальним, коли те, що говорять герої, і є смішним; 2) ситуативним, коли ситуація, в якій знаходяться герої, є смішною [9, с. 11].

Так, сайт «Sports Pickle» належить до гумористичного веб-сайту, що висвітлює світ спорту. У «фейковій» новині “Augusta National installs artificial turf to save on mowing costs” [7] йдеться про те, що керівництво національного гольф-клубу Augusta, який належить до самих відомих гольф-клубів у світі, впевнено в тому, що *штучне* покриття кортів заощадить 3,2 мільйона доларів витрат кожен рік – *Augusta officials believe the synthetic surface will save more than \$3.2 million in course upkeep costs each year.*

Ситуація, яку описано у тексті «фейкової» новини, що аналізується, є несумісною та суперечливою (інконгруентною – у термінах В.О. Самохіної [5, с. 90]), оскільки фонові знання реципієнта та наявність достовірних джерел щодо поля національного гольф-клубу свідчать про *природні* можливості

ділянки землі, природні водойми, природне покриття травою тощо [60]. Тому тези, наведені у тексті «фейкової» новини на кшталт *bright green fake grass and the white and pink plastic azaleas, artificial turf*, призначені розсмішити, а адресант навмисно гіперболізує, вводить адресата в оману, яка схожа на правду. На думку В.О. Самохіної адресант свідомо уводить адресата в оману, створюючи *ефект обманутого очікування*, що являє собою сукупність стилістичних прийомів [5, с. 91].

На рівні слова гумор реалізується через низку синонімів *artificial, fake, plastic, synthetic*, які контрастують з природністю покриття кортів відомого клубу.

У словосполученні *pipe soothing bird noises*, яке входить до складу речення *So we will now pipe soothing bird noises in across the course, as well as some subtle piano music*, комічний ефект ґрунтується на грі слів прямого значення дієсла *to soothe* – *заспокоювати* та іменника *sooth* – *правда, істина*, які в цьому контексті можуть інтерпретуватися двояко – і як заспокійливі пташині звуки, і як реальні, тобто справжні. Полісемія у цьому контексті сприяє різному прочитанню, а також неправильному сприйманню референта як такого, що відрізняється від очікуваного, а це й породжує гумористичний ефект. Крім того, на увагу заслуговує дієслово *pipe* (*грати на дудці*), що ще раз підкреслює семантичне навантаження ключового іменника цієї «фейкової» новини – *artificial*, яке постає алогічним щодо фонових знань реципієнта.

Інконгруентність – це *гра* протиріччями, протиставленнями, несумісностями [5, с. 90], що провокує створення конфлікту на мікрорівні, у нашому випадку у контексті ситуації – *Do you have any idea how many chemicals are spread over a golf course?” said Payne. “Anyone who thinks golf courses are unspoiled nature are living in a dream world. Our new course doesn’t use a single chemical — well, outside of the thousands of gallons of petroleum used to make the grass.* Алогічне словосполучення номінативних одиниць *unspoiled nature* та *chemical* сприяють створенню конфлікту у межах текстової ситуації.

Останнє речення «фейкової» новини, яка аналізується, ілюструє неочікуване порівняння Джима Нанца, відомого спортивного коментатора, американського спортсмена, з роботом: *“Jim Nantz will be replaced by a human-like robot,” said the chairman. “I don’t think viewers will notice much of a difference”*.

Отже, сутність реалізації гумору полягає в тому, що відбувається зняття формальної правдоподібності шляхом заміни реальних фактів штучною, вигаданою, «перекрученою» ситуацією, а гумор зазначеної «фейкової» новини викликає лише незлобну посмішку, і ґрунтується на прийомах дотепності й смислової гри.

Іронія – тонка насмішка, прихована за допомогою поважного інакомовлення, заперечення під виглядом згоди; глузлива оцінка поціновуваного предмета, явища [2, с. 143]. Комічний ефект виникає як наслідок впізнавання об’єкта пародії, основний елемент тут – вдала імітація [2, с. 144].

Прикладом реалізації іронії постає «фейкова» новина “Cockroaches feeling very optimistic about future of planet”, яку опубліковано на сайті агентства фейкових новин “The Onion” [8].

Увесь текст «фейкової» новини побудовано за принципом соціального опитування тарганів щодо екологічної проблеми, що стає наразі актуальною у сучасному світі: *The poll, which surveyed 500 million of the nocturnal scavenging insects, found that more than 95 percent believe the environment is headed in the right direction, and that in the coming years the conditions in their sewer, rotted-wood, and residential habitats stand to improve dramatically*. Такий вибір форми передачі новин ілюструє іронічне інакомовлення на рівні макроконтексту, про що й свідчить заголовок – «Таргани почуваються дуже оптимістичними щодо майбутнього планети». У наведеному заголовку використовується лексичний алогізм як засіб вираження іронії, оскільки заголовок містить полярні друг другу поняття – «таргани» та «дуже оптимістичний». Більше того, така «оптимістичність» підкріплена низкою лексичних одиниць з емоційним

забарвленням, яку ми спостерігаємо у всьому тексті: *highly optimistic, be encouraged, without worrying, dramatic shift, my complete faith, enthusiasm.*

Образ тарганів-учасників соціального опитування починає створюватися на рівні тексту при введенні їхніх іронічних «імен» і місць проживання на кшталт *a 6-month-old brown-banded cockroach from a Queens, NY, bathtub drain; a 7-week-old German cockroach from a Minneapolis-area pile of decaying leaves.* Вербалізація їхніх думок та оцінки довершує створення їхніх іронічних образів: *It just puts my mind at ease to know my hundreds of kids are going to inherit a planet where they can thrive and where they can one day deposit their own egg cases without worrying; Even though progress hasn't always been smooth, I'm more and more confident that the planet is on the right track and that roaches are going to be okay.*

Іронічний підтекст «фейкової» новини ґрунтується на несумісності атрибутів – презентація відсоткового результату так званого «опитування» та посилення на резонні рішення світових лідерів. Наведену думку ілюструють такі приклади: *Across species, cockroaches offered robust support for prevailing trends in environmental policy, with 86 percent expressing enthusiasm for technologies such as fracking and open-pit mining, 81 percent praising the growing demand for disposable consumer goods, and 84 percent saying they were happy with the amount of industrial runoff in ground soil. Another 4 percent reportedly skittered away beneath a baseboard crevice before answering any questions; It's because of the prudent decisions that are being made by world leaders as we speak.*

У запропонованих реченнях лексико-синтаксичний алогізм розходиться за всіма лініями подачі матеріалу, а саме: наведення цифрового доказу «учасників» опитування; використання номінативних одиниць із емоційним забарвленням (*robust support, expressing enthusiasm, praising*); вживання термінологічних лексем (*fracking, open-pit mining, industrial runoff in ground soil*). Наведені алогізми показують реальність, розкривають протиріччя, викликаючи при цьому іронічний ефект протиріччя форми й змісту.

Наведений приклад сигналізує про гіперболізацію реальних фактів шляхом утворення штучної гротескної ситуації. Формальна правдоподібність, яку ми можемо спостерігати у ЗМІ, особливо під час передвиборчої кампанії, або в якості певних відсоткових підсумків, порушується у тексті «фейкової» новини, яка аналізується, тим, що викладення фактів носить гротескний характер.

Отже, сутність реалізації іронії полягає в тому, що вона виявляє конфлікт нікчемного змісту з зовнішньо благопристойною, респектабельною формою. Іронія як «доказ від протилежного» демонструє повну абсурдність та гіперболізацію такого явища як глобальна екологічна проблема. Невідповідність стилю висловлювання і його контексту дає підставу для втілення модальності негативного характеру.

Сарказм – в'їдлива, викривальна, дошкульна насмішка, сповнена презирства. Сарказм вважається різновидом комічного, гострою емоційною оцінкою явищ без підтексту, чим відрізняється від близької за значенням іронії [2, с. 144].

Ілюстрацією реалізації *сарказму* слугує текст «фейкової» новини “Trump starts border wall himself”, яку розміщено на сайті “Unconfirmed Sources” [10]. Із достовірних джерел ЗМІ відомо, що президент США Дональд Трамп наказав побудувати стіну вздовж кордону США з Мексикою. Під час церемонії в американському Департаменті внутрішньої безпеки він підписав розпорядження розпочати будівництво межі на кордоні. Президент Мексики Енріке Пенья Ньето одразу засудив цей крок і заявив, що його країна не платитиме за будівництво стіни. Водночас своє обурення рішенням про побудову стіни висловили і кілька лідерів країн Латинської Америки. Про це повідомляє «Радіо Свобода» України. Відповідно, на теренах «фейкових» новин з'являється саркастична новина, яку підкріплено фотофейком.

Текст «фейкової» новини повідомляє про те, що Дональд Трамп самотужки бажає вистроїти *свою* стіну: *Mr. Trump decided the only way to get this job done right was to do it himself*. Читач розуміє, що йдеться про стіну з Мексикою. На це вказують топоніми *Mexico* та *Guatemala*.

Злободенності реального політичного явища (побудова стіни між Мексикою та США), виявленню його саркастичної суті, демонстрації абсурдності сприяє створення саркастичного образу-символу Дональда Трампа, який візуально представлено у фотофейку. Вербально цей образ підкріплено низкою лексичних одиниць протилежного значення – *large* та *small*; вживанням фрази *hands-on manager*, яке має первинне значення *керівник професійної підготовки*, проте у наведеному контексті новини несе іронічне забарвлення (хазяїна у будівельних справах великих і малих проектів): *Known as a hands-on manager of construction projects large and small....*

Саркастичність забезпечується такою стильовою рисою як гіперболічність, що у свою чергу, посилюється драматичністю. У нашому випадку вигаданою (фейковою, неправдивою) драматичністю. На це вказує теза із новини, яка аналізується, про те, що лише декілька робітників бажають працювати при таких неприємних й дратівливих умовах: *there are few laborers willing to work in such harsh conditions.*

У тексті «фейкової» новини постає образ укладальника цеглин – деякого Тіма Хандерсона (*Tim Handerson*). Вважаємо цей образ пародією на колишнього секретаря з питань внутрішньої безпеки США Тома Боссерта (у 2017 році він подав у відставку), у компетенції якого була нелегальна імміграція взагалі, та нелегальна імміграція латиноамериканців до США.

На вербальному рівні Тім Хандерсон здатен допомогти Дональду Трампу, проте його «незначна» допомога актуалізується через займенник *some* та словосполучення *several minutes*, яке входить до складу речення: *Handerson and Mr. Trump worked together for several minutes.*

Абсурдність ситуації, яку представлено у тексті «фейкової» новини, підсилена символізацією негативної сутності побудови такої стіни як соціального об'єкту, який треба знищити, не розпочавши будівництво. Саркастичне вираження абсурду відбувається за допомогою алогізмів, тобто зіставлення того, чого не можна зіставити або порівняти, та за допомогою гіперболізації. Наведену думку ілюструють такі приклади із тексту новини: *Mr.*

Trump then took a quick break to sign bricks for his fellow wall builders and throw rocks at curious Mexican children who had come by to watch the spectacle.

Як бачимо, вся витівка, невдалий замір президента США щодо проблеми, яка у фокусі уваги, це просто спектакль, перформенс, видовище, пов'язане із підписом цеглин та киданням каміння у сторону допитливих мексиканських дітей.

На увагу заслуговує номінативна одиниця *yuge*, яка у тексті новини репрезентована капіталізацією (позначенням слова великими літерами): “*Well, Tim,*” said Mr. Trump. “*I brought my favorite trowel. Let’s get to work on this YUGE beautiful wall!*” По-перше, *yuge* – це фонетичне виконання *huge* (величезний) як наслідування ньюйоркського акценту; по-друге, у наведеному контексті це слово символізує так звану «велич» мексиканської стіни; по-третє, ця лексична одиниця набуває іронічної конотації і в аспекті фонетичного оформлення, і в аспекті капіталізації.

Сутність реалізації сарказму проявляється у гротескності, пародійності та абсурдності опису ситуації, розгортанні конфлікту: «яскравий» опис подій у тексті «фейкової» новини несумісний з реальними подіями світового масштабу. Експліцитність (незамаскований опис) презирства, в’їдливої насмішки свідчить про припустимість неправди й фантазії, далеких від істинних подій. Наведену тезу ілюструє останнє речення «фейкової» новини: *Mr. Trump then toured a border command post and helped escort a group of undocumented immigrants from Guatemala back over the border into Mexico.*

Отже, дескриптивний аналіз засобів реалізації комічного у текстах «фейкових» новин свідчить, що актуалізація гумору відбувається через зняття формальної правдоподібності шляхом заміни дійсних фактів вигаданими, а у підґрунті гумору як виду комічного лежать прийоми дотепності й смислової гри. Іронія як «доказ від протилежного» ілюструє повну абсурдність та гіперболізацію соціального явища, а невідповідність стилю висловлювання і його контексту створюють сприятливий ґрунт для втілення негативної модальності. Гротескність та пародійність породжують розгортання конфлікту

у тексті «фейкової» новини. Цьому конфлікту властива несумісність «вигаданих» подій з реальними, а незамаскована презентація презирства (сарказму) свідчить про припустимість неправди й фантазії, далеких від істинних подій.

Перспективним вбачаємо вивчення когнітивних принципів декодування комічної інформації або так званого «псевдосмислу», який закладено у текст «фейкової» новини.

Список використаних джерел:

1. Добросклонская Т. Г. Медиадискурс как объект лингвистики и межкультурной коммуникации. *Вестник МГУ. Сер. Журналистика*. 2006. № 2. С. 20–23.
2. Іздик Ю. Іронія над іронічністю. *Іронія* : зб. ст. Л. : Літопис; К. : Смолоскип, 2006. С. 143–144.
3. Ним Е. Г. Медиапространство: основные направления исследований. URL: <https://www.hse.ru/mag/27364712/2013--14/83292427.html> (дата звернення: 25.09.2018).
4. Пропп В. Я. Проблемы комизма и смеха. М. : Искусство, 1976. 183 с.
5. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія. Харків, 2012. 360 с.
6. Титаренко О. Ю. Мовні засоби вираження гумору (на матеріалі творів англійської та американської літератури XIX-XX століть : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. : спец. 10.02.04. К., 1993. 20 с.
7. Augusta National installs artificial turf to save on mowing costs: веб-сайт. : URL: <http://sportspickle.com/news/augusta-national-installs-artificial-turf-to-save-on-mowing-costs.html> (дата звернення: 25.09.2018).
8. Cockroaches feeling very optimistic about future of planet: веб-сайт. : URL: <https://www.theonion.com/cockroaches-feeling-very-optimistic-about-future-of-pla-1819579564> (дата звернення: 01.11.2018).

9. Рочертсов Г. Г. Language and Humour. К. : Вища школа, 1982. 326 р.
10. Trump starts border wall himself: веб-сайт. : URL:
<http://unconfirmedsources.com/wp/trump-starts-building-border-wall-himself/> (дата звернення: 08.11.2018).